

Lobaria amplissima

jättelav

Lavar

STARKT HOTAD (EN)
A2bc+4bc

Klass Lecanoromycetes, Ordning Peltigerales, Familj Lobariaceae, *Lobaria amplissima* (Scop.) Forssell. Syn. *Lobaria laciniata* (Huds.) Vain., *Polychidium umhausense* (Auersw.) Henssen, *Dendriscoaulon dendroides* auct. och *Dendriscoaulon umhausense* (Auersw.) Degel.

Beskrivning. Jättelav är en bladlav med i torrt tillstånd silvervit bål, som ibland blir upp till en meter i diameter. De rundade loberna har typiska buktiga inskränningar och kanterna är svagt nedvikta. Undersidan är ljus brunaktig och tätt korthårig utan nakna fläckar. Jättelav har sällan apothecier med rödbrun disk och tydlig bålkant. På jättelavens bål finns ibland bruna till svarta buskartade bildningar med samma svamp men som innehåller cyanobakterier i stället för grönalger (cephalodier). Ibland finns enbart dessa buskartade bålar och har då ibland tidigare getts ett eget namn, jättelavskorall *Dendriscoaulon umhausense*.

Utbredning och status. Jättelav är en suboceanisk lav vars huvudutbredning är koncentrerad till de sydvästra delarna av landet. Enstaka förekomster finns längre mot öster och norr t.ex. på Gotland, i Närke, Uppland, Gästrikland, Jämtland och Ångermanland. Bålar med bara cyanobakterier, jättelavskorall *Dendriscoaulon umhausense*, förekommer sannolikt främst på klippor i norra Sverige. Dessa bålar är små och därmed svårinventerade och här är mörkertalet oklart. Jättelav har försvunnit från många av sina gamla lokaler i sydvästra Sverige men har också påträffats på flera nya under senare tid. Totalt finns ca 70 lokaler med jättelav i landet. Det finns endast några få rika förekomster, i övrigt endast mycket individfattiga lokaler (vanligen ett eller två träd med arten). Återfanns vid inventeringar i slutet av 1980-talet i sydligaste Sverige på 10% av sina gamla lokaler. I Danmark är den funnen på två lokaler men den är nu rödlistad som Försvunnen. Den är sällsynt i Finland men i Norge finns den på åtskilliga lokaler utmed kusten. I övriga Europa är den rapporterad från ett flertal länder, speciellt i kustområdena. Utanför Europa anses den sällsynt.

Ekologi. Jättelav förekommer i örtrika blandlövsskogar, ofta i bergbranter, raviner eller rasmarker och ofta i anslutning till sjöar och vattendrag eller nära kusten i områden med hög och jämn luftfuktighet. Den växer på lövträd såsom ask, lönn, alm, ek, lind, asp, bok och rönn. Den förefaller vara relativt ljuskrävande och växer gärna högt uppe på trädstammarna och i kronorna, där den är lätt att förbise. Förekomster på sten i sydvästra Sverige är numera ytterst sällsynta. Arten tros vara känslig för luftföroreningar och den anses av det skälet ha gått tillbaka under förra seklet. Lokalen i Närke är belägen i en trädbevuxen betesmark.

Hot. De individfattiga lokalerna gör att risken att arten försvinner från en lokal genom avverkning, ålder på trädet eller slump är hög. Avverkning av gamla lövträd i närheten av förekomster utgör ett hot, liksom avverkning av andra potentiella värdträd på växtlokalen. En vidlyftig utglesning av träd- och buskskikten kan utgöra ett hot då detta medför förändring av lokalklimatet, men en kraftig igenväxning kan också vara negativ då jättelav är ljuskrävande. För hävdade lokaler är upphörande av hävden ett hot.

Åtgärder. Samtliga lokaler bör skyddas. Hävdade lokaler måste säkerställas genom hävd eller manuellt öppethållande.

Övrigt. Utländska namn – DK: Sølvgrå lungelav, NO: Sølvnever.

Litteratur

- Degelius, G. 1935. Das ozeanische Element der Strauch- und Laubflechtenflora von Skandinavien. Acta Phytogeogr. Suec. 7.
- Hallingbäck, T. & Thor, G. 1988. Jättelav, *Lobaria amplissima*, i Sverige. Svensk Bot. Tidskr. 82: 125–139.
- Hultengren, S., Kannesten, C. & Svensson S. 1993. Om några oceaniska lavar i Sydvästsverige. Graphis Scripta 5: 24–38.

Roland Moberg 1984. Rev. Svante Hultengren & Anders Nordin 1999, Göran Thor 2005. © ArtDatabanken, SLU 2010-01-19